

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра освітології і педагогіки

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

**«ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ПЕРЕКАЗУ У
СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ»**

Студент групи ДОІ–21
Спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Іван ДОВГАНЬ

Науковий керівник:
к.е.н., доцент
Антоніна ДЕМ'ЯНЮК

Національна шкала _____
Кількість балів _____
ECTS _____

Тернопіль – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПЕРЕКАЗУ У ДОШКІЛЬНИКІВ.....	5
1.1. Навички переказу як важлива складова мовленнєвого розвитку дітей.....	5
1.2. Роль педагога у формуванні навичок переказу.....	7
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ПЕРЕКАЗУ.....	11
2.1. Сучасні підходи до формування мовленнєвої компетентності засобами переказу у дошкільників.....	11
2.2. Педагогічні умови розвитку мовленнєвої компетентності засобом переказу у старших дошкільників та їх реалізація.....	15
ВИСНОВКИ.....	20
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	22

ВСТУП

Актуальність дослідження. Розвиток мовлення у старших дошкільників є важливим завданням сучасної педагогіки, адже мовленнєва компетентність виступає основою для успішної комунікації, навчання та соціалізації. Особливо значущими для розвитку мовленнєвих здібностей є навички переказу, які сприяють формуванню зв'язного мовлення, збагаченню словникового запасу та розумінню тексту. Ці навички є важливими не лише для підготовки дитини до школи, але й для подальшого навчання та становлення особистості.

Сучасні дослідження підтверджують, що ефективне навчання переказу потребує створення спеціальних педагогічних умов, які враховують психолого-педагогічні особливості розвитку дітей дошкільного віку. У зв'язку з цим, тема формування навичок переказу набуває особливої актуальності, адже вона спрямована на вирішення завдань мовленнєвого розвитку, підвищення когнітивної активності та підготовку дітей до навчання у школі.

Педагогічна практика засвідчує, що успішний розвиток навичок переказу у старших дошкільників залежить від застосування інноваційних методик, індивідуального підходу, використання різноманітних текстів і створення сприятливого середовища для мовленнєвої активності. Однак залишається недостатньо дослідженим питання про те, які саме педагогічні умови є найбільш ефективними для формування цих навичок.

Мета дослідження: визначити та науково обґрунтувати педагогічні умови, які забезпечують ефективний розвиток навичок переказу у старших дошкільників.

Об'єкт дослідження: процес розвитку навичок переказу у старших дошкільників.

Предмет дослідження: педагогічні умови, які сприяють формуванню навичок переказу у старшому дошкільному віці.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні основи формування навичок переказу у дошкільників.
2. Дослідити організацію ефективного розвитку мовленнєвих навичок старших дошкільників засобами переказу.
3. Обґрунтувати педагогічні умови, що сприяють формуванню навичок переказу у старших дошкільників.

Методи дослідження: для досягнення поставленої мети використовувалися теоретичні методи (аналіз, узагальнення педагогічних і психологічних джерел), методи кількісного та якісного аналізу результатів педагогічного впливу.

Теоретична значущість дослідження полягає у розкритті теоретичних основ формування навичок переказу як важливого компоненту мовленнєвого розвитку дитини. Результати дослідження сприятимуть вдосконаленню методики роботи з дошкільниками у напрямі розвитку зв'язного мовлення, що матиме практичне значення для педагогів закладів дошкільної освіти.

Отже, дослідження педагогічних умов розвитку навичок переказу у старших дошкільників має як теоретичну, так і практичну цінність, спрямовану на підвищення якості дошкільної освіти та всебічний розвиток мовленнєвих компетентностей дітей.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПЕРЕКАЗУ У ДОШКІЛЬНИКІВ

1.1. Навички переказу як важлива складова мовленнєвого розвитку дітей.

Навички переказу є невід'ємною складовою мовленнєвого розвитку дошкільників, оскільки вони сприяють формуванню зв'язного мовлення, розширюють словниковий запас і закладають основи комунікативної компетентності. Розвиток цих навичок має велике значення для майбутньої навчальної діяльності дитини в школі, зокрема для засвоєння навичок читання та письма.

Навички переказу – це здатність дитини відтворювати зміст почутого чи прочитаного тексту в логічній і послідовній формі. Цей процес включає аналіз інформації, запам'ятовування, вибір ключових елементів тексту та їх структуроване відтворення. Розвиток таких навичок активізує когнітивні процеси, розвиває пам'ять, мислення, увагу та мовленнєві здібності [11].

З педагогічної точки зору, навички переказу дозволяють дитині усвідомлювати структуру тексту, відокремлювати головне від другорядного та передавати зміст своїми словами. Це сприяє розвитку зв'язного мовлення, яке є основою комунікативної діяльності дитини. Під час переказу діти вчаться добирати точні слова для опису подій, будувати речення різних типів, що робить їхнє мовлення багатшим і більш усвідомленим.

Крім того, переказ є важливим елементом соціалізації, оскільки допомагає дітям долати мовленнєві бар'єри, формувати навички взаємодії та ефективного спілкування. Уміння переказувати сприяє не лише вдосконаленню мовлення, а й зміцненню впевненості в собі, оскільки дитина поступово опановує навички виступів перед аудиторією.

Варто зазначити про психолого–педагогічні особливості розвитку мовленнєвих навичок у старшому дошкільному віці (5–6 років), адже цей вік є

критичним періодом для формування мовленнєвих навичок. У цьому віці активно розвиваються пам'ять, мислення, уява та здатність до логічного узагальнення. Психологи стверджують, що діти цього віку здатні усвідомлювати зв'язки між окремими частинами тексту та передавати його зміст у певній послідовності.

Педагогічні дослідження показують, що успішність розвитку навичок переказу залежить від низки факторів, зокрема [8]:

1. Мотивації: Якщо дитина зацікавлена у виконанні завдання, вона легше долає труднощі, пов'язані із запам'ятовуванням і структуризацією тексту.
2. Вікових особливостей: Старші дошкільники вже здатні до абстрактного мислення, що полегшує аналіз тексту та виділення основного змісту.
3. Словникового запасу: Чим більше слів знає дитина, тим простіше їй добирати відповідні мовні засоби для передачі інформації.

Особливу увагу слід приділяти підтримці індивідуального темпу розвитку дитини. Важливо враховувати, що деякі діти потребують більше часу для запам'ятовування чи висловлювання думок, ніж інші. Для цього педагог має створювати умови, за яких кожна дитина відчуває себе комфортно та впевнено.

Варто відмітити, що переказ є потужним засобом підготовки дошкільника до навчання у школі. По-перше, ця діяльність сприяє розвитку мовленнєвого апарату, формує правильну вимову, інтонацію, силу голосу. По-друге, переказ вчить дитину аналізувати, структурувати й логічно викладати думки, що є важливими для засвоєння шкільної програми.

У процесі переказу дитина освоює основи читання, оскільки вона запам'ятовує слова та фрази, вчиться орієнтуватися в тексті. Це є основою для формування грамотності, розвитку орфографічного та пунктуаційного чуття.

Важливим аспектом є розвиток умінь слухати, запам'ятовувати та відтворювати інформацію. Ці навички є основою для успішного засвоєння навчального матеріалу, адже дитина вчиться концентруватися на змісті почутого, аналізувати його та висловлювати свої думки.

Підготовка до школи також передбачає формування комунікативної компетентності. Уміння чітко й логічно висловлювати свої думки під час переказу допомагає дитині адаптуватися до нових умов навчання, налагоджувати контакти з однокласниками та педагогами.

Отже, розвиток навичок переказу у старших дошкільників є важливим етапом їхнього мовленнєвого розвитку та соціалізації. Формування цих навичок сприяє всебічному розвитку дитини, закладаючи основи для успішного навчання у школі та подальшого життя. Педагогам необхідно створювати умови, які дозволять кожній дитині розкрити свій потенціал, використовуючи інтерактивні методи навчання, індивідуальний підхід і позитивну мотивацію.

1.2. Роль педагога у формуванні навичок переказу.

У процесі формуванні навичок переказу значну роль відіграє педагог, який є головним фігурою, що організовує навчання і стимулює розвиток мовлення у дітей. Важливість ролі педагога в розвитку навичок переказу зумовлена необхідністю створення відповідних умов для розвитку мовлення, правильного вибору методик і прийомів роботи, а також активною участю в безпосередньому навчанні.

Першочерговим завданням педагога є створення сприятливого мовленнєвого середовища для розвитку навичок переказу у дітей. Середовище, яке навколо дитини, має бути багатим на мовленнєву діяльність. Це включає в себе як мовлення самого педагога, так і мовленнєву взаємодію між дітьми [3].

Педагог має забезпечити доступ дітей до різноманітних текстів, що допомагає розвивати не лише навички переказу, а й збагачує словниковий запас, сприяє кращому розумінню структури мовлення. Тексти повинні бути доступними за рівнем, цікавими за змістом і різноманітними за жанром: казки, оповідання, вірші. Це дозволяє дітям краще зрозуміти типи і структуру різних літературних форм, що сприяє їхньому загальному розвитку.

Педагог повинен заохочувати дітей до активного використання мови в процесі переказу. Важливо організувати ситуації, коли діти можуть задавати питання, коментувати почуте, обговорювати зміст тексту. Це стимулює розвиток комунікативних навичок і вміння аргументувати свою точку зору [2].

Важливо, щоб педагог підтримував постійну мовленнєву активність дітей, спонукаючи їх до розповідей, обговорень, активного використання нових слів і виразів. Кожен переказ тексту має супроводжуватися детальними запитаннями щодо змісту, що допомагає дітям краще структурувати свої думки й усвідомлено підходити до процесу відтворення тексту.

Педагог повинен використовувати різні методи та прийоми, які сприяють формуванню навичок переказу у дітей. Вони допомагають дітям не лише відтворювати текст, але й аналізувати його, виділяти важливі моменти, знаходити зв'язки між подіями. Методичні прийоми включають:

- ✓ Попередня робота з текстом. Перед тим як діти починають переказувати, педагог має організувати попередню роботу з текстом. Це включає в себе прочитання або прослуховування тексту, обговорення його змісту, вивчення нових слів. Педагог задає питання, що допомагають дітям зрозуміти основні моменти тексту, звертає увагу на головних героїв, події та їхні причини. Питання можуть бути такими: «Що сталося на початку?», «Хто головний герой?», «Як ви думаєте, чому герой вчинив саме так?». Це сприяє кращому розумінню тексту й підготовлює дітей до його переказу.

- ✓ Робота з опорними схемами. Для того, щоб допомогти дітям структурувати свої думки, педагог може використовувати різноманітні схеми, малюнки, таблиці. Це допомагає виділити основні моменти тексту, зрозуміти, які елементи важливі для переказу, а які можна опустити. Візуалізація допомагає дітям краще організувати інформацію та вчить їх правильно розподіляти увагу між деталями.

- ✓ Розбиття на частини. Педагог може допомогти дітям розбивати текст на частини, що дозволяє легше засвоїти його структуру і зміст. Кожна частина

має бути чітко окреслена і зрозуміла для дитини, що допомагає їй краще відтворити текст, не забуваючи важливі моменти.

✓ **Моделювання переказу.** Педагог може самостійно або з допомогою дітей створювати моделі переказу. Це може бути усний переказ, під час якого педагог демонструє, як виділяти головні моменти, як побудувати зв'язне висловлювання. Таке моделювання дає дітям можливість побачити, як правильно організувати переказ, і допомагає сформувати правильні мовленнєві стратегії.

✓ **Ігрові методи.** Важливе значення має використання ігрових методів, адже вони дозволяють створити невимушену атмосферу, знизити стрес і допомогти дітям краще освоїти навички переказу. Ігри, в яких діти повинні будувати оповідання або відтворювати події, є цікавими і допомагають розвивати мовлення в природний спосіб. Наприклад, «Хто я?» (діти повинні вгадати персонажа за описом) або «Що далі?» (діти мають продовжити історію, придумавши кроки для розвитку подій).

Педагог не тільки навчає, але й активно стимулює мовленнєву діяльність дітей. Одним із ключових аспектів цієї роботи є мотивація до переказу, адже від того, наскільки цікавою і захопливою буде діяльність, залежить рівень зацікавленості дітей. Він може використовувати яскраві емоції під час оповідання, змінювати інтонацію, виразно читати, щоб викликати у дітей інтерес. Це створює позитивний емоційний фон, що сприяє глибшому зануренню в текст і покращує здатність до запам'ятовування. Для того щоб кожна дитина могла максимально ефективно засвоїти навички переказу, педагог має використовувати індивідуальний підхід, враховуючи рівень розвитку кожної дитини. Він має підтримувати кожного учня, допомагати йому у випадку труднощів і винагороджувати за зусилля.

Важливою складовою педагогічного процесу є заохочення до мовленнєвої діяльності. Педагог може використовувати похвалу, коментарі, які підтримують бажання дітей виконувати завдання. Важливо, щоб діти не

боялися помилок, а отримували підтримку у випадку, якщо не можуть правильно відтворити текст.

Також важливою складовою навчального процесу є оцінювання. Педагог має об'єктивно оцінювати перекази дітей, звертаючи увагу на їхні сильні та слабкі сторони. Педагог має проводити спостереження за прогресом кожної дитини, звертати увагу на її здатність до виразного переказу, вміння зберігати послідовність подій і логіку викладу. Педагог також повинен надавати конструктивну критику, яка допоможе дитині зрозуміти свої помилки і вдосконалити навички переказу. Важливо, щоб оцінювання не було надто критичним, а носило мотивуючий характер, заохочуючи дітей до подальшого розвитку. Постійна оцінка мовленнєвих досягнень дітей дає можливість коригувати педагогічну діяльність і забезпечувати індивідуальний підхід.

Таким чином, роль педагога у формуванні навичок переказу є важливою для всебічного розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Він має створювати необхідні умови для розвитку мовленнєвої компетентності, вибирати відповідні методи та прийоми, а також активно стимулювати дітей до участі в мовленнєвій діяльності. Залучення дітей до переказу сприяє не лише розвитку їхніх мовних навичок, а й формуванню критичного мислення, здатності до аналізу і творчого підходу до вирішення задач.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ПЕРЕКАЗУ

2.1. Сучасні підходи до формування мовленнєвої компетентності засобами переказу у дошкільників.

Формування мовлення дошкільнят складається з різних структурних компонентів. До них належать: мовленнєва компетенція як одна з ключових базисних характеристик особистості; мовленнєвий розвиток, тобто формування певних мовленнєвих умінь та навичок, що забезпечують функціонування мовлення; навчання мови, пов'язане з певним обсягом елементарних знань про мову й мовлення, що формуються на основі розвитку мовного чуття й водночас зумовлюють цей розвиток; мовленнєве виховання, метою якого є виховання мовленнєвої культури особистості.

Згідно Базового компоненту дошкільної освіти України [1], мовленнєва діяльність дошкільника визначається відповідною віку мовленнєвою та мовною зрілістю, рівнем оволодіння елементами грамоти, сформованістю ставлення до використання слова у взаєминах з дорослими та дітьми, розвиненістю комунікативних здібностей.

Програма розвитку дитини дошкільного віку – «Я у Світі» не виокремлює мовленнєвий розвиток як сферу життєдіяльності чи змістову лінію, не програмує окремі заняття суто мовленнєвого змісту, як то було донині. І це не тільки не зменшує значущість означеного напрямку, а навпаки, вивіщує мовлення як компонент, що обслуговує всі сторони життєдіяльності малюка, є основою всіх змістових ліній Програми.

Мовленнєва компетентність як складова мовленнєвої діяльності, забезпечує вміння дитини підтримувати мовленнєву взаємодію з іншими, вибудовувати логіку висловлювань, забезпечувати мовленнєве взаєморозуміння з дорослими та однолітками, формувати комунікативні здібності, мовленнєве

самовираження, розвивати соціальне мовлення (вміння презентувати себе оточуючим, виражати особисту позицію по відношенню до інших тощо) [7, с.27].

Отже, мовленнєва компетенція – це вміння на практиці доречно користуватися мовою (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби. Це полікомпонентне утворення, яке містить такі компетенції:

лексичну (наявність певного запасу слів у межах вікового періоду, їх доречне застосування, вживання засобів мовної виразності: приказки, прислів'я, фразеологізми, епітети, порівняння);

фонетичну (правильна звуковимова, розвинений фонематичний слух, володіння інтонаційними засобами виразності);

граматичну (практичне вживання відповідних граматичних форм рідної мови: рід, число, відмінки, час тощо) та діалоогологічну (розуміння зв'язного тексту, вміння відповідати та звертатися із запитаннями, вести діалог, складати різні види розповідей, переказувати).

Головною метою цілеспрямованої роботи з розвитку мовлення дошкільників є формування мовленнєвої компетенції як однієї з базисних характеристик особистості та спрямована на активне системне застосування взаємопов'язаних педагогічних дій; розвитку мовлення, навчання мови та мовленнєвого виховання.

Мета мовленнєвого розвитку та навчання мови на етапі дошкільного дитинства в сучасній дошкільній лінгводидактиці запропонована та науково обґрунтована ученим Ф.О. Сохіним. В Україні вона була конкретизована, доопрацьована, доповнена дослідниками наукової школи під керівництвом академіка А.М. Богуш [3; 4; 7].

Виділяють основні напрямки системного підходу :

➤ Структурний пов'язується з формуванням різних рівнів системи мови (фонетичного, лексичного, граматичного, текстового). Формування мовлення в

дошкільному дитинстві відбувається на всіх цих рівнях, оскільки дитина опановує всі основні одиниці мови: звук, слово, словоформи, словосполучення, речення і, нарешті, текст. Відтак, результативність мовленнєвого розвитку забезпечує міцний взаємозв'язок завдань виховання звукової культури мовлення, розвитку словника, формування граматично правильного мовлення та розвитку зв'язного діалогічного та монологічного.

Комунікативний, спрямований на реалізацію комунікативної та інших функцій мови, пов'язаних із розвитком та застосуванням зв'язного мовлення, двох форм мовленнєвого спілкування – діалогу та монологу. Ускладнення мовленнєвих умінь відбувається під час переходу від діалогічної до різних форм монологічного мовлення. Важливим завданням у дошкільному дитинстві є розвиток зв'язного мовлення, під час якого реалізується головна функція мовлення – комунікативна. Адже саме за допомогою зв'язного мовлення дитина спілкується з іншими [7, с.29–30].

➤ Пізнавальний передбачає розвиток здібності до елементарного усвідомлення явищ мови й мовлення, тобто реалізацію певною мірою інтелектуальної функції мови. Формування та функціонування понять неможливе поза семантикою слів, словосполучень, формування та функціонування суджень, умовисновків – поза структурою та семантикою синтаксичних конструкцій, розгорнутих висловлювань (тексту). Водночас відбувається і зворотний процес – від інтелекту до мови, який умовно можна визначити як аналіз лінгвістичної функції інтелекту, його ролі у свідомому опануванні мови.

Варто відмітити, що переказ відіграє ключову роль у розвитку зазначених напрямів системного підходу, оскільки він інтегрує всі компоненти мовленнєвої діяльності дитини. Переказ є ефективним засобом не лише для розвитку мовленнєвих умінь, а й для вдосконалення комунікативної компетентності, граматичної правильності, зв'язності та виразності мовлення. Він поєднує навчання мови, виховання культури спілкування та формування навичок зв'язного мовлення. Завдяки переказу діти удосконалюють різні

аспекти мовлення, такі як лексика, фонетика, граматики та комунікативні вміння. Зазначимо, як переказ впливає на формування мовленнєвої компетентності:

1. Розвиток лексичної компетенції: Під час переказу дитина використовує наявний словниковий запас, вчиться доречно застосовувати нові слова, розвиває мовну виразність за допомогою метафор, порівнянь, приказок чи прислів'їв.

2. Фонетична компетенція: Переказ сприяє вправленню у правильній звуковимові, інтонаційній виразності, дотриманні логічного наголосу, темпу та ритму мовлення.

3. Граматична компетенція: Під час переказу діти вчать правильно будувати речення, використовувати граматичні форми, такі як відмінки, часи, число, рід, словосполучення. Вони практикують узгодження слів у реченні, дотримання синтаксичних правил.

4. Діалогічна і монологічна компетенція: У процесі переказу відбувається поступовий перехід від діалогу (з педагогом чи однолітками) до самостійного монологу. Це формує здатність створювати послідовні, логічні та змістовні висловлювання.

5. Розвиток зв'язного мовлення: Переказ вимагає від дитини розуміння змісту тексту, запам'ятовування його основних частин і послідовності подій. Це допомагає розвивати навички структурування власного висловлювання, підводить до створення тексту з чіткою логікою та композицією.

6. Комунікативні здібності: У переказі діти навчаються висловлювати свої думки, дотримуватись правил етикету, звертатися до слухачів, враховувати їхню реакцію. Це формує вміння презентувати себе, свої ідеї та налагоджувати взаєморозуміння.

7. Пізнавальний розвиток: Переказ сприяє поглибленому усвідомленню семантики слів, значень речень та тексту загалом. Діти вчать аналізувати та синтезувати інформацію, робити висновки, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Таким чином, переказ виступає як інтегративний засіб розвитку мовленнєвої компетентності у дошкільників, поєднуючи навчання мови, мовленнєвий розвиток і виховання культури спілкування.

2.2. Педагогічні умови розвитку мовленнєвої компетентності засобом переказу у старших дошкільників.

Впровадження компетентнісного підходу в освітній процес є одним із важливих концептуальних положень модернізації дошкільної освіти, що актуалізує проблему формування мовленнєвої компетентності старших дошкільників. До мовленнєвої компетентності входить монологічний складник, який передбачає здатність дитини розуміти зв'язний текст і переказувати його [1].

Переказ художніх творів посідає важливе місце у формуванні монологічної компетенції, оскільки сприяє розвитку навичок виразного зв'язного монологічного мовлення у дітей. Діти наслідують зразок літературного мовлення, залучаються до оригінального художнього мовлення, запам'ятовують емоційні слова, образні вислови, словосполучення і речення, оволодівають живою рідною мовою [7]. Роль переказів високо оцінюють сучасні українські науковці А.Богуш, І.Волощук, О.Коненко, М.Стельмахович, які зазначають, що правильно організовані спостереження за зразками мовлення спонукають дитину до власної творчості [3].

Отже, розвиток мовленнєвої компетентності у старших дошкільників є одним із ключових завдань сучасної дошкільної освіти. Мовленнєва компетентність передбачає здатність дитини правильно висловлювати свої думки, сприймати інформацію, розуміти її зміст, брати участь у комунікації. Переказ як педагогічний засіб відіграє значну роль у розвитку цих навичок, оскільки сприяє формуванню зв'язного мовлення, збагаченню словникового запасу, удосконаленню логічного мислення та емоційної сфери. Для

ефективного формування цих навичок важливо забезпечити відповідні педагогічні умови, що враховують вікові та індивідуальні особливості дітей.

Мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку характеризується інтенсивним збагаченням словникового запасу, вдосконаленням граматичної будови мовлення, формуванням умінь вибудовувати зв'язне висловлювання. На цьому етапі виявляється важливість створення педагогічних умов, які стимулюють мовленнєву активність дитини та сприяють розвитку її комунікативних здібностей.

До основних психолого-педагогічних принципів, які необхідно враховувати, належать [3]:

1. Принцип послідовності. Навчання мовлення має відбуватися поступово, від простих завдань до складніших.

2. Принцип доступності. Матеріал, який використовується для навчання, має відповідати віковим можливостям дитини.

3. Принцип емоційної залученості. Переказ текстів має викликати в дітей інтерес, співпереживання, позитивні емоції.

Варто відмітити і роль педагога у формуванні навичок переказу, яка є визначальною. Він створює навчальне середовище, яке стимулює мовленнєву активність, допомагає дітям оволодіти техніками переказу та підтримує їх мотивацію. Одним із ключових завдань педагога є добір матеріалів для переказу. Тексти мають відповідати віковим особливостям дітей, бути зрозумілими та цікавими, містити яскравих персонажів і захопливий сюжет. Важливо також використовувати різножанрові твори: казки, оповідання, байки, вірші.

Методи роботи педагога включають:

1. Попереднє опрацювання тексту. Діти слухають або читають текст, а педагог задає питання для кращого розуміння змісту. Наприклад, «Чому герой так вчинив?» або «Що могло б трапитися, якби він зробив інакше?».

2. Робота над мовними засобами. Педагог звертає увагу на нові слова, вирази, фразеологізми, які діти можуть використати у власному мовленні.

3. Постановка завдань для переказу. Завдання можуть варіюватися: дослівний переказ, скорочений переказ, творче переосмислення тексту (наприклад, придумати новий кінець історії).

Дуже важливим є створення позитивної атмосфери. Діти не повинні боятися робити помилки. Підтримка педагога, заохочення, доброзичливе ставлення мотивують їх до активної мовленнєвої діяльності.

Ефективною є робота у групах, де діти можуть обговорювати текст, ставити запитання один одному, взаємодіяти у процесі переказу. Також корисним є використання театралізованих постановок, під час яких діти переказують текст у формі діалогів або монологів.

Роль педагога полягає не лише у навчанні технік переказу, а й у формуванні у дітей любові до читання, інтересу до літератури, бажання висловлювати свої думки. Це сприяє не лише розвитку мовлення, а й формуванню всебічно розвиненої особистості.

Таким чином, ефективний розвиток мовленнєвої компетентності можливий лише за умови створення сприятливого мовленнєвого середовища. Це середовище включає:

1. Різноманітність текстів. Дітям мають пропонуватися тексти різних жанрів: казки, оповідання, байки, вірші. Така різноманітність збагачує мовлення дітей, розширює їхній словниковий запас.

2. Використання наочності. Ілюстрації, схеми, таблиці допомагають дітям краще зрозуміти зміст тексту, запам'ятати ключові моменти.

3. Підтримка активної взаємодії. Педагог має створювати ситуації для обговорення тексту, задавати питання, організовувати спільні обговорення, ставити проблемні запитання.

Успіх формування мовленнєвої компетентності значною мірою залежить від якості взаємодії педагога з дітьми. Педагог має виступати не лише як носій знань, а й як модератор, який стимулює дітей до активної мовленнєвої діяльності.

Варто зазначити і про важливу роль гри, яка є природною формою діяльності дошкільників, тому вона ефективно використовується для розвитку мовленнєвої компетентності. Ігрові методи є одним із найефективніших способів формування навичок переказу у дошкільників. Через гру діти легше сприймають інформацію, активніше взаємодіють з однолітками та проявляють творчість. Ігрові методи сприяють зниженню тривожності, підвищенню мотивації та створенню умов для творчого самовираження дитини.

До ефективних ігрових методів належать [9]:

- ✓ Сюжетно–рольові ігри. Діти можуть перевтілюватися у героїв казок чи оповідань, що сприяє кращому розумінню тексту та відтворенню його змісту.
- ✓ Ігри на розвиток пам'яті. Наприклад, запам'ятовування та повторення ключових фраз, діалогів, описів героїв.
- ✓ Настільні ігри. Наприклад, складання історії за малюнками, вибудовування послідовності подій.

Ігрові методи також дозволяють інтегрувати мовленнєву діяльність із художньою, музичною, театральною, що робить процес навчання більш цікавим і різноманітним.

Важливу роль в розвитку і формуванні мовленнєвої компетентності в дошкільнят відіграють інтегровані підходи, які забезпечують комплексний розвиток мовлення. Вони дозволяють об'єднувати різні види діяльності: читання, малювання, театралізацію, що сприяє кращому сприйняттю та засвоєнню текстів. Наприклад, після прослуховування казки діти можуть: намалювати ілюстрацію до тексту; скласти інсценізацію; придумати альтернативний кінець історії. Інтеграція різних видів діяльності стимулює розвиток мислення, уяви, творчості. Вона також сприяє формуванню у дітей позитивного ставлення до мовленнєвої діяльності.

Слід зазначити і про використання технологій особистісно орієнтованого навчання. Даний підхід передбачає врахування індивідуальних особливостей кожної дитини: рівня мовленнєвого розвитку, інтересів, темпераменту.

Педагог має диференціювати завдання:

Для дітей із високим рівнем мовленнєвої компетентності – складніші завдання (наприклад, переказ із додаванням власних деталей).

Для дітей із середнім рівнем – завдання із частковою підтримкою (наприклад, використання підказок, опорних схем).

Для дітей із низьким рівнем – спрощені завдання (наприклад, переказ із допомогою дорослого).

Важливо також забезпечити позитивний емоційний фон, заохочувати дітей до участі у діяльності, підтримувати їхні зусилля.

Сучасні технології дозволяють зробити процес навчання більш захопливим та інтерактивним. Наприклад: використання аудіо – та відеоматеріалів (записи казок, мультфільми); використання інтерактивних платформ для створення ілюстрацій, складання текстів; організація дистанційних зустрічей із письменниками, акторами, які читають казки чи оповідання. Ці технології розширюють можливості для розвитку мовленнєвих навичок, збагачують освітній процес.

Ефективна реалізація педагогічних умов також передбачає активну співпрацю з батьками. Педагог може організовувати для батьків консультації та майстер –класи, на яких вони дізнаються про методи розвитку мовленнєвої компетентності у домашніх умовах. Важливо заохочувати батьків до читання з дітьми, обговорення прочитаних творів вдома, використання різноманітних форм роботи, таких як театралізація та створення власних історій. Це дозволить зміцнити мовленнєву компетентність і забезпечити гармонійний розвиток дитини.

Отже, як бачимо, розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників засобом переказу можливий за умови створення сприятливого педагогічного середовища. Використання ігрових методів, інтегрованих підходів, особистісно орієнтованого навчання, сучасних технологій дозволяє підвищити ефективність освітнього процесу, сприяє активному засвоєнню дітьми навичок зв'язного мовлення та формуванню їхньої комунікативної компетентності.

ВИСНОВОК

У результаті дослідження було вивчено теоретичні аспекти формування навичок переказу, яке засвідчило, що мовленнєва компетентність старших дошкільників передбачає не лише здатність розуміти і відтворювати текст, а й вміння логічно, послідовно, виразно висловлювати власні думки. Переказ як метод навчання дозволяє дитині розвивати навички слухання, аналізу, запам'ятовування, а також вираження емоцій через мовлення. Важливим аспектом є те, що переказ художніх творів допомагає дітям не лише засвоювати нові слова та вирази, а й розвивати емоційну чутливість до мовлення, що стає основою для творчого вираження своїх думок.

Одним із важливих результатів дослідження є виокремлення основних педагогічних умов, які сприяють розвитку мовленнєвої компетентності засобами переказу. Серед них основними є правильний підбір текстового матеріалу, методична організація роботи з текстом, створення розвивального мовленнєвого середовища, а також індивідуалізація підходів до навчання. Для досягнення ефективних результатів у навчанні важливо враховувати вікові особливості дітей, їхній рівень розвитку мовлення, а також інтереси та особистісні потреби кожної дитини.

У контексті практичної реалізації педагогічних умов було проаналізовано різноманітні методи та прийоми роботи з текстами, серед яких особливе місце займають інтерактивні техніки, що активізують мовленнєву діяльність дітей. Це включає використання ігор, драматизацій, а також застосування мультимедійних ресурсів, які роблять процес переказу більш захоплюючим і доступним для дітей. Використання таких методів стимулює інтерес до мовлення та розвиває креативність, сприяючи розвитку навичок самовираження.

Також велике значення має роль педагога в організації освітнього процесу. Він повинен бути не лише наставником, а й фасилітатором, допомагаючи дітям долати труднощі в переказі та заохочуючи до самостійного

висловлювання думок. Важливим є підтримка позитивної мотивації у дітей, що дозволяє створити комфортне і дружнє середовище для розвитку мовленнєвих навичок. Крім того, педагог має постійно оцінювати рівень розвитку мовлення кожної дитини, коригуючи педагогічний підхід залежно від індивідуальних особливостей дитини.

Особливо важливим є співробітництво педагога з батьками. Батьки мають бути залучені до освітнього процесу, отримуючи рекомендації щодо читання, обговорення книг та інших методів підтримки мовленнєвого розвитку дітей вдома. Це дає змогу створити цілісне мовленнєве середовище, яке не обмежується лише дошкільною установою, але й підтримується в сімейному колі.

Педагогічні умови, що сприяють розвитку мовленнєвої компетентності засобами переказу, повинні бути організовані таким чином, щоб кожна дитина мала можливість для самовираження та розвитку. Врахування індивідуальних особливостей дітей, застосування диференційованих підходів до навчання є важливим фактором для досягнення високих результатів у формуванні мовленнєвих навичок.

Загалом, результативність формування мовленнєвої компетентності старших дошкільників залежить від того, як ефективно педагог використовує методи і прийоми, що сприяють розвитку мовлення. Зокрема, вивчення і переказ художніх творів є важливим елементом цього процесу. За допомогою правильно організованої роботи з текстами діти не тільки оволодівають основними мовленнєвими навичками, а й формують у себе потребу в творчому вираженні своїх думок, розвивають критичне мислення, що є основою для подальшого навчання та соціальної адаптації в суспільстві.

Важливо зазначити, що лише комплексний підхід до організації освітнього процесу в ЗДО, що включає правильний вибір текстів, застосування інноваційних методів і технологій, а також залучення батьків до розвитку мовленнєвої компетентності, може призвести до значних успіхів у розвитку мовлення старших дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий керівник: А.М. Богуш. К.: Видавництво, 2020. 26 с.
2. Бенера В.Є. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей: Навчально–методичний посібник за кредитно–модульною системою організації навчального процесу для студентів напряму підготовки 6.010101 „Дошкільна освіта”. К.: Видавничий Дім „Слово”, 2014. 384 с.
3. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови / А.М. Богуш, Н.В. Гавриш. К.: Вища школа, 2011. 704 с.
4. Богуш А.М. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі / А.Богуш, Н.Шиліна. Одеса: ПНЦ АПН України, 2003. 335 с.
5. Богуш А. Мовленнєвий розвиток дітей: сутність та шляхи реалізації / А. Богуш // Дошкільне виховання. 2020. № 6. С.3 –5.
6. Богуш А.М. Теоретичні й методологічні засади формування мовленнєвої компетенції дошкільника / А.Богуш // Педагогіка і психологія. №1. 2000. С. 5 – 10.
7. Богуш А.М. Формування мовної особистості на різних вікових етапах: монографія / Богуш А.М., Трифонова О.С. та ін. Одеса: ПНЦ АПН України, 2008. 272 с.
8. Гавриш Н. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання // Дошкільне виховання. 2003. № 7. С.12 –14.
9. Ємець А.А. Навчаємо дітей переказувати /А.А. Ємець, О.М. Коваленко. Х.: Вид. група «Основа», 2012. 111 с.
10. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: [наук. – метод. посіб. / наук. ред.О.Л. Кононко]. К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2021.
11. Навчаємо дошкільників переказувати літературний твір. URL: http://okhtyrka-strumochok.sumy.sch.in.ua/metodichna_storinka/konsuljtacii/navchayemo_doshkilnikiv_perekazuvati_literaturnij_tvir/